

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

Stanisław Grzebski i jego antidotum na robienie dziur w chałupach

*na 450-lecie wydania pierwszej w języku polskim
książki technicznej*

dr inż. Tadeusz Kośka

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

Repetitio mater studiorum est

dr inż. Tadeusz Kośka

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

1945-2015

70 lat

*Łódzkiego
Oddziału*

Stowarzyszenia Geodetów Polskich

dr inż. Tadeusz Kośka

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

**Cudze sprawy, dobrze wiedzieć
swoje obowiązki**

Zygmunt Gloger

dr inż. Tadeusz Kośka

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

Stanisław Grzebski i jego antidotum na robienie dziur w chałupach

dr inż. Tadeusz Kośka

STANISŁAW GRZESKI 1524 - 1570

Dnia 11 października 1565 roku w Krakowie w drukarni Łazarza Andrysowicza została złożona do druku mała książeczka (format 8,5x14,0 cm licząca około 110 stron)

GEOMETRIA

To iest/

Miernicza Nauka / po
Polsku krótko napisana z
Græckich y z Laciń
skich Ksiąg.

¶ Naydziej też tu iako naszymi Mierni-
nicy zwykli mierzyć Imięnie na
Włóki/ albo na łany.

¶ Item, Iugerum ROManum iako wie-
le ma w sobie.

¶ Item, iako Wieże albo co innego
wysokiego zmierzyc/ albo dalekość
iako. Na przykład/ kiedyby chciał
wiedzieć/ iako daleko do Zamku
przez błoto/ albo przez
wodę. ic.

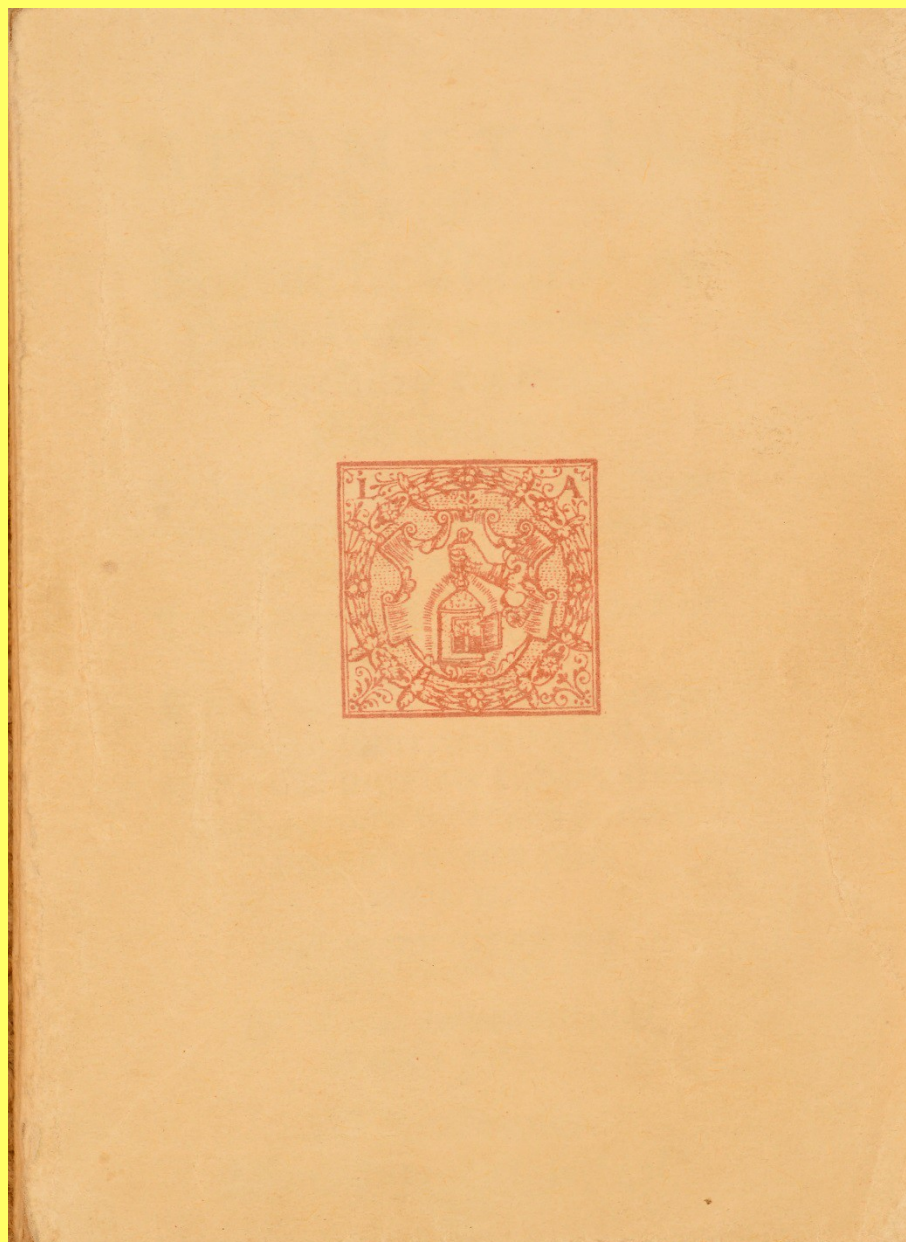
¶ Teraz nowo wydana/
Roku 1 5 6 6.

W Krakowie/
Łazarz Andryśowie wybijał.

Łazarz Andrysowicz to krakowski drukarz i wydawca, który przez ożenek z wdową po Wietorze, drukarzu i typografie królewskim, przejął i rozwinął drukarnię oraz młyn papierniczy w Krakowie

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

**Łazarz Andrysowicz urodził się w Strykowie,
w ziemi łęczyckiej diecezji włocławskiej.
Zasłynął z wysokiej jakości i wysokiego
poziomu edytorskiego swych wydań.
Umierając w 1577 roku miał na koncie 261
wydanych pozycji, w tym 130 w języku
polskim.**

**Geometria to jest miernicka nauka została
wybita w oficynie Łazarzowej w Krakowie w
połowie 1566 roku**

**W piśmiennictwie polskim (J. Brożek - 1628,
K. Estreicher – starszy 1862,
F. Kucharzewski – 1895, K. Sawicki – 1958,
A. Nowak – 1961, H. Barycz – 1965,
B. Dymek – 1998 i inni), przyjęło się uznawać
Geometrię Grzepskiego za pierwszą, w
języku polskim podaną i wydrukowaną
książką techniczną.**

**Stanisław Grzebski herbu Świnka urodził się
w 1524 roku w Grzebsku (dawniej Grzepsk),
w parafii Wietrzfnia Kościelna, diecezji
płockiej w ziemi mławskiej na północnym
Mazowszu**

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

www.ciekawemazury.pl

dr inż. Tadeusz Kośka

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

Antidotum na dziury w chałupach?

dr inż. Tadeusz Kośka

Jan Brożek (1585-1652), matematyk, lekarz i historyk, profesor i rektor Akademii Krakowskiej, znany w świecie jako Joanne Broscius Cureviensis, pierwszy biograf Stanisława Grzepskiego we wstępie do Żywota Stanisława Grzepskiego tak pisał:

Broscius Cureviensis – Brożek z Kurzelowa w ziemi sieradzkiej (obecnie Kurzelów powiat włoszczowski, województwo świętokrzyskie)

**Ludzi godnych pamięć wdzięczna jest
wszystką cnotę i nauki miłującym, przeto nie
wadzi mieć ich postęпки zawsze przed
oczyma**

Jan Brożek z Kurzelowa

**To prof. Brożek w 1630 roku wydał swą
jedyną po polsku rozprawę o geodezji,
Przypadek pierwszy do Geometrijej polskiej
Stanisława Grzepskiego**

... miał „okazję z przypadku znacznego, który stał się w Wilnie przy dworze króla Augusta, dla geometrii głupiej mierników na Podlasiu, którzy czasem przez pośrzodek izby sznur ciągnęli, dziury przewierciwszy”.

Jan Brożek (Joanne Broscius)

**J. Brożek swą wiedzę czerpał ze wspomnień
Walentyna Fontany i Stanisława Jakobeja
(uczniowie S. Grzepskiego i profesorowie
Akademii), a także z pamiętników Łukasza
Górnickiego (Dzieje w Koronie Polskiej,
Kraków 1637), profesora Akademii
Krakowskiej i kolegi Grzepskiego**

„Miernicy jeździli po Podlasiu, w bielskim powiecie (obecnie Bielsk Podlaski), nad którymi był od króla superintendentem niejaki Stanisław Skoczek. A iż ten Skoczek nieludzce się obchodził z ludźmi, tak że czasem przez pośrzodek izby sznur miernikom ciągnąć kazał, dziury przewierciwszy; odjął też był niesłusznie niejakiemu Wójcikowi niemało gruntów”

Łukasz Górnicki (1527-1603)

Dzieje w Koronie Polskiej, Kraków 1637

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

Lokalna Grupa Działania – Tygiel Doliny Bugu

„Wójcik przy wymianie jego gruntów folwarcznych, będącymi prawdopodobnie w szachownicy z dobrami wielkokościowymi, musiał być mocno poszkodowany, gdyż w obronie swej sprawy zaryzykował pewien krok rozpaczliwy, który spowodował dla niego fatalne skutki”.

K. Sawicki 1958

**„Chodził on kilkakrotnie ze skargą do króla,
przebywającego wtedy na Wileńszczyźnie.
Zygmunt August odprawił go gładce i do
pisarzy litewskich odesłał.”**

Łukasz Górnicki

**Kiedy i tam nic nie działał, napisał kartkę,
którą nalepił na wrotach siedziby królewskiej
w Winie.**

Łukasz Górnicki

**„Odpowiadając na gardło królowi, jeśli nie
każe pozwracać gruntów tym ludziom
którym je miernicy bez żadnej przyczyny
pobrali”.**

Łukasz Górnicki

**Były to jawne pogrożki pod adresem króla
(grożenie śmiercią). Za to Wójcika pojmano,
szybko osądzono i ścięto w Wilnie
w 1561 roku.**

**K. Sawicki w swej pracy „Pięć wieków
Geodezji Polskiej” napisał: „Niemniej wydaje
się, iż wiązanie przez Brożka genezy
Geometrii ze sprawą Wójcika z roku 1561
jest domysłem, powstałym pod wrażeniem
świeżej lektury Dziejów w Koronie Polskiej
Łukasza Górnickiego”**

**Jan Brożek (Joanne Broscius) był uczniem
Stanisława Jakobejusa (1540-1612), a ten
uczniem Stanisława Grzepskiego. Obaj
panowie Brożek i Jakobejus byli z
Kurzelowa w ziemi sieradzkiej (obecnie
Kurzelów powiat włoszczowski,
województwo świętokrzyskie)**

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

dr inż. Tadeusz Kośka

Teza K. Sawickiego, by nie wiązać sprawy Wójcika, dziur w chałupach i sznura mierniczego pośrodku izby z wydaniem Geometrii Grzepskiego jest nieuprawniona gdyż:

a)Sprawa Wójcika, to 1561 rok

b)Geometria Grzepskiego to 1566 rok

c)Jan Brożek i jego Przypadek pierwszy do Geometrii Grzepskiego to 1630 rok

d)F. Górnicki „Dzieje w Koronie Polskiej” to 1637 rok

**Pomiarem dóbr na Podlasiu zajmował się
Stanisław Dziewałtowski Skoczek, a po
skargach i ścięciu Wójcika Andrzej
Dybowski dworzanin królewski, którego
prace nadzorował sekretarz królewski ksiądz
Adam Pilchowski**

Na przełomie 1563 i 1564 roku jednym z sekretarzy kancelarii królewskiej zostaje Jan Kochanowski. W 1565 roku przebywa w Wilnie, a 1566 roku jako dworzanin biskupa Myszkowskiego uczestniczy w Sejmie Litewskim zwołanym do Bielska (obecnie Bielsk Podlaski)

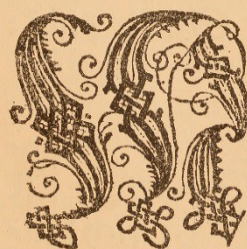
**Przyjaźń Grzepskiego i Kochanowskiego
jest mocno udokumentowana choćby w
twórczości Jana z Czarnolasu. Fraszki:
Na miernika, Na matematyka, dedykacja
Kochanowskiego na okładce darowanej
w Królewcu Grzepskiemu książki itd...**

Grzepski znał sprawę Wójcika nie tylko od Kochanowskiego. Problemy związane z inwentaryzacją dóbr koronnych śledził na bieżąco będąc w Akademii, a także wędrując po kraju w swych podróżach do Grzebska.

**Odpowiedź na pytanie co było powodem
napisanie i wydania Geometrii tkwi być
może w dedykacji jaką zawarł Grzepski we
wstępie do swojego dzieła**

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

✠ Wrodzöttemu Pánu
Stánisláwowi Miloszew-
skiemu / Lowczemu Belkies-
mu / zczt. Pánu y Przyiacies-
lowi osobliwie Laskáwemu /
Stánislaw Szepski Zdrowia y wo-
bytkiego dobra od Pána Bos-
gá winśnie.

Jedzy wszyt-
kimi siedmia
Nauk / ktore
przodkiem od
Grekow do
Rzymian / a potym od Rzy-
mian do nas przyszly / Laska-
wy Pánie Miloszewski / nie-
masz zaemeysey / y ktoraby też
wiecey oni dawni Philozo-
ppowie chwalili / y wiecey sye-
iq bawili / iako iest Geometria:
A iij przetoż

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-U-45

dr inż. Tadeusz Kośka

**Warto podjąć szersze badania, by
odpowiedzieć na pytanie:**

Czy Stanisław Grzebski praktykował jako miernik, a może pomiernik?

**A może praktykował jako konsultant,
doradca, inspektor wykonywanych prac
geodezyjnych? Wiele wskazuje na to, że
miał ogromną na owe czasy wiedzę
teoretyczną i mógł ją weryfikować w
praktyce.**

Po co? Potrzebował pieniędzy na książki.

Pod koniec życia miał ich około 300.

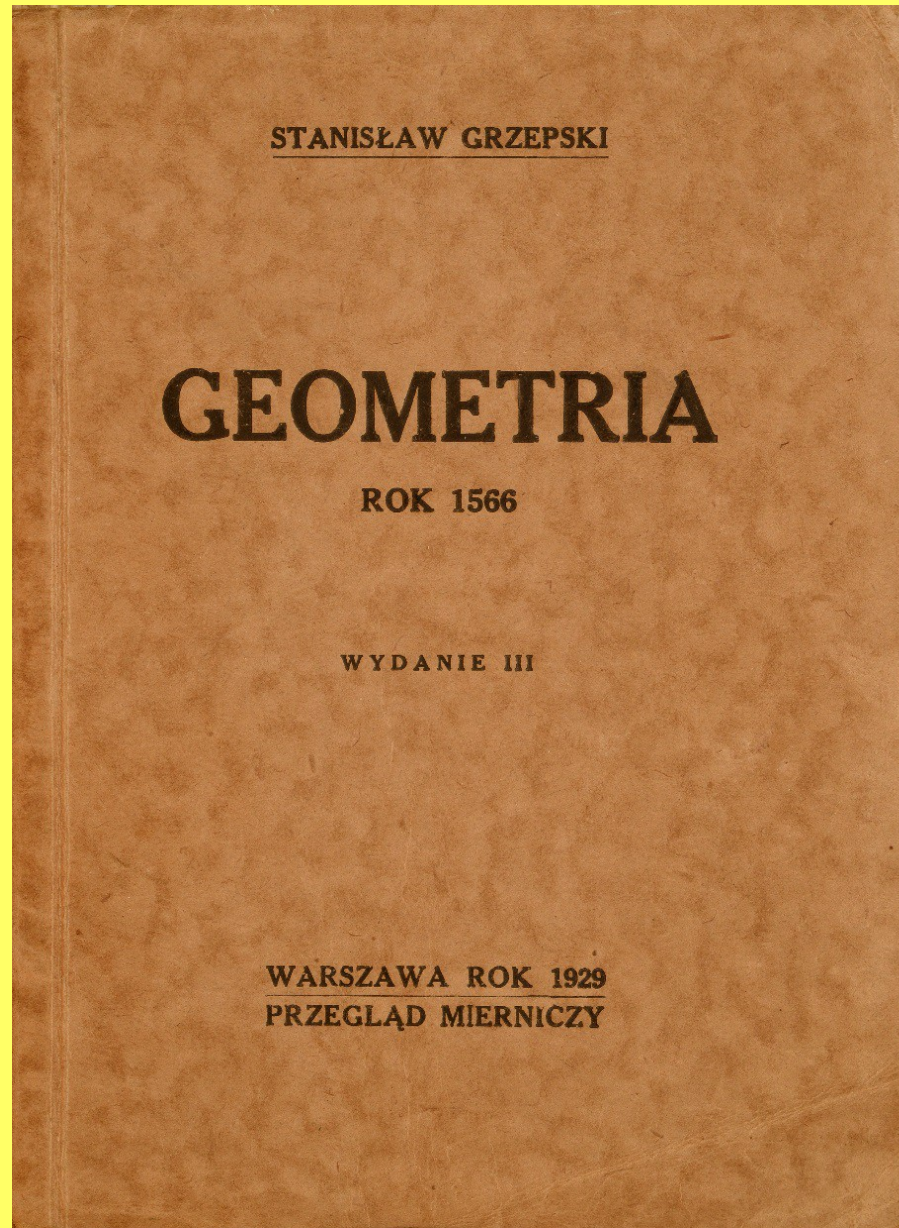
A wtedy książka nie była tania.

**115 pozycji zostało przekazane Kolegium
Więszemu Akademii Krakowskiej przed
śmiercią w 1570 roku.**

**Wcześniej dwukrotnie część swojego
księgozbioru darował.**

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

STANISŁAW GRZEPSKI

GEOMETRIA

ROK 1566

WYDANIE III

WARSZAWA ROK 1929
PRZEGLĄD MIERNICZY

**Zbliża się kolejny Zjazd Delegatów SGP.
Stanisław Grzepski zmarł w końcu 1570
roku. W 2020 roku upłynie 450 lat od śmierci
autora Geometrii i 50 lat od ostatniego
wydanie reprintu jego Geometrii. A może tak
zgłosić wniosek, by Stowarzyszenie podjęło
trud przypomnienia społeczeństwu ale i
środowisku geodezyjnemu tej cennej
pozycji, bo:**

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

**Cudze sprawy, dobrze wiedzieć
swoje obowiązki**

Zygmunt Gloger

dr inż. Tadeusz Kośka

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

**Dużo dobra, ciepła zdrowia i spokoju na
2017 (cały) rok
życzą**

Elżbieta i Tadeusz Kośkowie

dr inż. Tadeusz Kośka

spotkanie Noworoczne 2017 ZO SGP w Łodzi

Geodasie semper, semper melior est

dr inż. Tadeusz Kośka